

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

V. Cherkaska,
PhD Public Administration, specialty, PhD of the Interregional academy of management a personnel

MODERN FEATURES OF STATE REGULATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES DEVELOPMENT

Зазначено, що в умовах глобалізації структура економіки ускладнюється. Головним суб'єктом стають мезоекономічні структури — господарські об'єднання, які здійснюють стратегічне управління технологічними ланцюгами — від видобутку сировини і розробки нової продукції до її виробництва і оптової або роздрібної (для індивідуальних продуктів особливої складності і високої вартості) продажу.

Визначено, що найбільш реально можливим механізмом розвитку агропромислової системи регіону в умовах сьогодення є використання її внутрішнього організаційного потенціалу і впливу стимулюючого характеру розподілу бюджетних асигнувань. Це обумовлює необхідність ефективної міжфірмовою інтеграцією, що забезпечує стійкі взаємовигідні зв'язки учасникам інтеграційного процесу.

Таким чином, запропоновано в умовах ринкової економіки для виходу сільського господарства регіону з фінансово-економічної кризи необхідно вдосконалювати систему державного регулювання агропромислового виробництва. Ефективність цього етапу роботи залежить від вирішення цілого ряду завдань, але мінімум дві з них повинні бути основними: перетворення існуючої структури сільського господарства в регіональну інтегровану корпоративну структуру (РИКС); розробка економічних механізмів враховують стимулюючий характер розподілу бюджетних асигнувань.

Запропоновано основними принципами об'єднання агропромислових підприємств у корпорацію визначити: придбання вигідних переваг — основний принцип участі в корпорації, в результаті чого кожен учасник корпорації набуває для себе вигідні переваги від спільної діяльності; досягнення балансу впливу — принцип, при якому відсутнє право контрольного пакета акцій, корпорація переслідує інтереси всіх своїх учасників, керується критеріями ефективності та інтересами розвитку спільного бізнесу, а не приватними інтересами будь-якого окремого великого акціонера.

It is noted that in the conditions of globalization, the structure of the economy is complicated. The main subject is the mesoeconomic structures — economic associations that carry out strategic management of technological chains — from the extraction of raw materials and the development of new products to its production and wholesale or retail (for individual products of particular complexity and high value) sales.

It is determined that the most realistic mechanism of development of the agroindustrial system of the region in the present conditions is the use of its internal organizational potential and the influence of the stimulating nature of the distribution of budget allocations. This stipulates the need for effective inter-firm integration, which provides stable mutually beneficial links to participants in the integration process.

Thus, it is suggested in the conditions of a market economy for the agricultural output of the region from the financial and economic crisis, it is necessary to improve the system of state regulation of agro-industrial production. The effectiveness of this stage of work depends on solving a number of tasks, but at least two of them must be basic: the transformation of the existing structure of agriculture into a regional integrated corporate structure (RICS); The development of economic mechanisms take into account the stimulating nature of the distribution of budget allocations.

The main principles of the association of agribusiness enterprises with the corporation are proposed: the acquisition of profitable advantages is the main principle of participation in the corporation, as a result of which each participant of the corporation acquires favorable advantages from the joint activity; Achievement of the balance of influence — the principle in which there is no

right of controlling interest in shares, the corporation pursues the interests of all its participants, is guided by the criteria of efficiency and interests of the development of joint business, and not the private interests of any single major shareholder.

Ключові слова: аграрний сектор, господарські об'єднання, стратегічне управління технологічними ланцюгами, механізм розвитку агропромислової системи регіону, організаційний потенціал, міжфірмова інтеграція, інтеграційний процес.

Key words: agrarian sector, economic associations, strategic management of technological chains, mechanism of development of the agro-industrial system of the region, organizational potential, inter-firm integration, integration process.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Особливе місце на сучасному етапі економічного розвитку сільськогосподарських підприємств повинно відводитися виявленню внутрішніх резервів виробництва, розширенню корпоративних форм взаємин, ліквідації диспаритету цін і вдосконалення міжгалузевих відносин в АПК, а також обов'язкової державної підтримки аграрного сектора.

На сучасному етапі розвитку аграрної економіки автономного округу провідна роль у процесі виходу сільського господарства з кризи відводиться становленню та розвитку конкурентоспроможного регіонального аграрного сектора, що неможливо без використання всіх доступних механізмів, прискорюють реформування і вдосконалення системи державного регулювання агропромислового виробництва. Такий підхід до вивчення проблем підвищення економічної ефективності сільського господарства ставить нові завдання. Перш за все, мова йде про вибір конкурентоспроможної моделі регіональної аграрної економіки з урахуванням, в тому числі: сформованих форм господарювання сільськогосподарських підприємств регіону; їх між і внутрішньогосподарських економічних відносин; впливу державної підтримки на економічну діяльність.

В умовах глобалізації структура економіки ускладнюється. Головним суб'єктом стають мезоекономічні структури — господарські об'єднання, які здійснюють стратегічне управління технологічними ланцюгами — від видобутку сировини і розробки нової продукції до її виробництва і оптової або роздрібною (для індивідуальних продуктів особливої складності і високої вартості) продажу. Головна особливість цих структур — трансформація відносин між їх учасниками на організаційно-планової, а не стихійно-ринкової основі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Механізми і форми державного регулювання аграрного сектора узагальнено в наукових дослідженнях Б. Гунського, М. Дем'яненка, С. Кваші, М. Клименюка, Л. Мельника, В. Радченка, М. Сахацького, Р. Слав'юка, М. Янків та ін.

Водночас малоопрацьованими як у зарубіжній, так і вітчизняній науковій літературі ще залишаються сучасні особливості механізму державного регулювання розвитку сільського господарських підприємств. Тому проблема вдосконалення механізму державного регулю-

вання розвитку сільського господарських підприємств України в умовах поглиблення процесів його реформування сьогодні є надзвичайно актуальною і потребує глибоких досліджень.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження сучасних особливостей механізму державного регулювання розвитку сільського господарських підприємств з урахуванням нагромадженого передового зарубіжного та набутого вітчизняного досвіду зумовив актуальність цієї статті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Систематизація основних аспектів викладених сценаріїв розвитку аграрної сфери здійснюється за допомогою таблиці 1.

В умовах обмеженості наявних ресурсів в якості базової стратегії розвитку АПК регіонів України може бути розглянута стратегія, заснована на формуванні "точок зростання" за допомогою здійснення нововведень (нових технологій, нових форм організації виробництва і управління, нових схем реалізації виробленої продукції та тощо) [2, с. 5].

Зрозуміло, що найбільш реально можливим механізмом розвитку агропромислової системи регіону в умовах сьогодення, є використання її внутрішнього організаційного потенціалу і впливу стимулюючого характеру розподілу бюджетних асигнувань. Це обумовлює необхідність ефективної міжфірмовою інтеграцією, що забезпечує стійкі взаємовигідні зв'язки учасникам інтеграційного процесу.

У літературі існує безліч тлумачень поняття "інтеграція", наприклад, процес консолідації економічних систем в літературі прийнято називати інтеграцією. У зв'язку з цим, проводиться систематизація підходів до дефініції базових елементів процесу інтеграції, з точки зору управління. Загальна енциклопедичне поняття виглядає так. Інтеграція (лат. Integratio — відновлення, від integer — цілий): поняття, що означає стан пов'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, а також процес, що веде до такого стану; процес зближення і зв'язку наук, що відбувається поруч із процесами їх диференціації. У більш сучасних виданнях є вже скорочений варіант цього поняття. Інтеграція [3, с. 81] (від лат. Integratio — відновлення, заповнення від integer — цілий) — об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів. У наступному понятті зустрічається вже зв'язок з поняттям "система". Інтеграція [3, с. 83] (Integration) — взаємопов'язаність, системне з'єднання в єдине ціле і, відповідно, процес встановлення

Таблиця 1. Порівняльний аналіз різних сценаріїв розвитку аграрної сфери

Критерії оцінки	Сценарії розвитку аграрного сектор		
	Інерційний розвиток	Еволюційний розвиток	Сталий розвиток
Роль аграрної сфери як фактору розвитку економіки України	Дуже низька або негативна	Значна, але не основна	Провідний чинник зростання добробуту населення і розвитку економіки країни
Реалізація державної агропродовольчої політики	Затруднена, обмежується прийняттям окремих нормативних актів при відсутності комплексної програми розвитку	Орієнтована переважно на підтримку доходів сільгоспвиробників; обмежується фінансовими можливостями бюджету і зовнішньоекономічною політикою	Орієнтована, передусім, на трансформацію інституціональної структури аграрних ринків, і лише потім корекцію прямого потоку бюджетних ресурсів
Джерело задоволення зростаючого попиту на продовольчі товари	Імпортна аграрна продукція та продовольство	Продукція вітчизняного АПК за умови збереження і активного використання сприятливої кон'юнктури внутрішнього ринку; в іншому випадку імпортна продукція	Вітчизняна аграрна продукція і продовольство, за винятком тих видів, які не можуть робитися на території країни в силу природно-кліматичних умов
Відновлення продовольчої безпеки	Не уявляється можливим	Можливо за умови збереження і активного використання сільгоспвиробниками сприятливої кон'юнктури внутрішнього ринку	Можливо, є основний стратегічний метою на перший етап реалізація сценарій
Динаміка соціальних процесів в сільській місцевості	Збільшення розриву в рівні життя міського і сільського населення	Позитивна, при збереженні сприятливого економічної кон'юнктури; в іншому випадку негативна	Позитивний; у основі зростання доходів сільгоспвиробників і розвиток соціальної інфраструктури
Ризики та можливі негативні наслідки	Повна деградація сільського способу життя - історично сформованого джерела духовного і фізичного здоров'я нації	Циклічність економічного розвитку ставить під загрозу можливість досягнення продовольчої безпеки і передбачає високий ступінь ймовірності збереження кризових тенденцій в АПК	На початковому етапі реалізації сценарій можливо не викличе підтримки з боку населення; при низькому рівні довіри уряду це може істотно понизити ефективність проведених заходів

таких зв'язків, зближення, об'єднання організацій, галузей, регіонів або країн та тощо.

Отже, з метою дослідження нами інтеграція розглядається як процес утворення взаємодії для знаходження ефективного способу побудови системи управління факторами розвитку.

З позицій інституціональної економічної теорії необхідність інтеграції підприємств і організацій пояснюється з точки зору витрат управління [2, с. 81]. В якості додаткових аргументів розглядаються зростаючі витрати ринкової координації в умовах високоспецифічних активів, підвищення невизначеності і частоти трансакцій, а також труднощі, пов'язані з вимірюванням результативності діяльності агентів, які не перерозподіляють ринкові ризики. Також чимало важливим аргументом є необхідність підвищення ефективності державного регулювання, як свідчить аграрна політика розвинених країн, інтеграційні процеси здатні спричинити таку дію.

Таким чином, в умовах ринкової економіки для виходу сільського господарства регіону з фінансово-економічної кризи необхідно вдосконалювати систему державного регулювання агропромислового виробництва. Ефективність цього етапу роботи залежить від вирішення цілого ряду завдань, але мінімум дві з них повинні бути основними.

1. Перетворення існуючої структури сільського господарства в регіональну інтегровану корпоративну структуру (РІКС).

Як відзначають ряд вчених для укрупнення сільського господарських підприємств, вирішення питань фінансування та інвестування повинні більш активно використовуватися такі форми реорганізації, як злиття і приєднання [1; 2].

2. Розробка економічних механізмів враховують стимулюючий характер розподілу бюджетних асигнувань.

У становленні інтегрованої структури сільського господарства регіону має принциповим бути створення умов для збільшення числа, що господарських суб'єктів аграрного виробництва динамічно і ефективно розвиваючихся оволодівають методами ринкового підприємництва, менеджментом, маркетингом.

Головною ознакою РІКС має стати наявність в об'єднанні спеціалізованої керуючої компанії з наявністю наступних функцій управлінської діяльності:

- забезпечення раціональних зв'язків з державними органами управління;
- підготовка, координація та контроль за виконанням корпоративних планів і програм спільної діяльності господарюючих суб'єктів;
- залучення зовнішніх інвесторів;
- виконання інших управлінських функцій, пов'язаних із захистом і реалізацією інтересів учасників товариства.

Основними принципами об'єднання агропромислових підприємств в корпорацию повинні бути:

- придбання вигідних переваг — основний принцип участі в корпорації, в результаті чого кожен учасник корпорації набуває для себе вигідні переваги від спільної діяльності;
- досягнення балансу впливу — принцип, при якому відсутнє право контрольного пакета акцій, корпорація переслідує інтереси всіх своїх учасників, керується критеріями ефективності та інтересами розвитку спільного бізнесу, а не приватними інтересами будь-якого окремого великого акціонера.

Загальна стратегія розвитку — принцип, за якого розробляються і приймаються за участю всіх учасників спільноти короткострокові і довгострокові плани розвитку корпорації. У структурі корпорації створюється орган, що забезпечує розробку та узгодження стратегічних планів розвитку.

Єдність в управлінні — принцип, при якому забезпечується управління учасниками товариства при виконанні корпорацією таких функцій, як маркетинг і збут, управління фінансами, управління витратами і якістю, формування єдиної цінової політики.

Підпорядкованість корпоративним цілям — робота всіх учасників повинна бути організована тільки на досягнення поставлених перед корпорацією стратегічних цілей.

Регіональна інтегрована корпоративна структура в своїй основі повинна виключити негативні моменти, що виникають на мікрорівні і пов'язані з функціонуванням РИКС — бюрократизацію і зловживання контрольно-управлінськими функціями, штучної підтримки підприємств, які не виконали виробничої програми з причин не пов'язаних з зовнішніми факторами, за рахунок рентабельних учасників корпорації.

На нашу думку, забезпечення конкурентоспроможності регіональних сільськогосподарських підприємств може бути досягнуто лише при активному зустрічному русі двох процесів: кооперативної інтеграції сільського господарства регіону та вдосконалення системи державного регулювання агропромислового виробництва.

Система державного регулювання агропромислового виробництва повинне здійснюватися за допомогою субсидування і застосування програмно-цільового методу.

У забезпеченні підтримки функціонування РИКС пропонується:

- субсидування кінцевої корпоративної ціни на вироблену продукцію;
- субсидування поголів'я худоби сільськогосподарських підприємств;
- підтримка учасників інтегрованого суспільства в придбанні необхідних засобів виробництва у вигляді субсидій, пільгових кредитів, компенсацій частини відсотків за банківськими кредитами;
- підтримка маркетингу корпоративної продукції, включаючи субсидії на її зберігання, транспортування та поліпшення якості;
- підтримка в розвитку виробничої інфраструктури, науково-дослідної та інноваційної діяльності, поліпшення виробничих показників.

Реалізація підтримки функціонування РИКС формі субсидування кінцевої корпоративної ціни на вироблену продукцію і субсидування поголів'я оленів потребують розробки відповідних механізмів реалізації даних форм державної підтримки.

Механізм субсидування кінцевої корпоративної ціни на вироблену продукцію один зі складних і перспективних напрямів державної підтримки, так як включає комплекс взаємопов'язаних заходів по організації ефективної економічної політики всіх учасників РИКС.

Механізм субсидування поголів'я оленів заснований на стимулюючому характері розподілу бюджетних субсидій здатний вплинути на поліпшення виробничих показників сільськогосподарських організацій і тим самим сприяти скороченню кризових явищ в сільському господарстві автономного округу.

Субсидування першорядних витрат виробництва в рамках РИКС зажадає вибудовування інтеграційної структури таким чином, щоб забезпечити ефективне витрачання бюджетних коштів і матеріально-технічне постачання сільськогосподарських організацій за допо-

могою централізації лімітів фінансування першочергових витрат виробництва в єдиному центрі їх реалізації на конкурсній основі.

ВИСНОВКИ

Застосування програмно-цільового методу повинно забезпечити підтримку інтегрованого суспільства в будівництві інфраструктури збуту корпоративної продукції, надання продукції брендового значення, вирішення питання пасовищ, технологічному та інноваційному прориві розвитку всіх галузей сільського господарства регіону та тощо. Заходи програм розвитку повинні точково вирішувати корінні проблеми аграрного сектора, відповідати стратегічному плану розвитку корпоративного суспільства, технічно і економічно бути обґрунтованими, носити науково-інноваційний і соціально-економічний характер.

Ефективність регіональної аграрної політики нами зазначається як більш "вузьке" і в контексті ефективності аграрної політики виражено як максимальна реалізація інтересів суб'єктів аграрного сектора регіону в адаптивній формі з інтересами виконавчої влади суб'єкта країни з урахуванням особливостей господарської діяльності на даній території.

Інтеграційні процеси та стимулюючий характер розподілу бюджетних асигнувань є базисом проведення ефективної регіональної аграрної політики.

Інтегровану структуру нами пропонується розуміти як об'єднання, або кооперація, що діють елементів для досягнення загальних цілей, а її ефективність як результативність спільної діяльності учасників як єдиного цілого, яка визначається як відношення суми індивідуальних ефектів всіх учасників інтеграції, скоригованих з урахуванням виникаючих синергетичних ефектів, до витрат, зумовив їх отримання. Якщо кожен з учасників не буде переконаний у власній приватній вигоді і в справедливості розподілу загального синергетичного ефекту, освіту інтеграційної структури не відбудеться, а якщо і станеться, то його функціонування не буде довготривалим через незадоволення інтересів учасників, що створюють загальну нестійкість.

Література:

1. Олексенко Р.І. Управління кадровими ресурсами підприємств у сучасних умовах господарювання / Р.І. Олексенко // АгроСвіт. — 2010. — № 14. — С. 41—49.
2. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О.М. Могильний. — Ужгород: ІВА, 2005. — 400 с.
3. Олійник Т.І. Державна підтримка аграрного сектора економіки України / Т.І. Олійник // Економіка АПК. — 2009. — № 7. — С. 80—85.

References:

1. Oleksenko, R. I. (2010), "Management of personnel resources of enterprises in modern economic conditions", *AhroSvit*, vol. 14, pp. 41—49.
2. Mohylnyi, O. M. (2005), *Rehulivannia ahrranoi sfery [Adjust the agrarian sphere]*, IVA, Uzhhorod, Ukraine.
3. Oliinyk, T. I. (2009), "State support for the agricultural sector of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 80—85.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2018 р.